

Inkrementell urbanism

Jonas Bylund & Andrew Karvonen

(Debattinlägg i *Plan, tidskriften för samhällsplanering*, 2023:2)

Numer finns en bredare acceptans bland allmänhet, kommersiella aktörer, tjänstepersoner och, inte minst, politiker för att “implementering” sällan är en mekanisk procedur. Det är en av de tydligaste skillnaderna i de senaste 20–30 årens forsknings- och policydebatter kring stadsutveckling, planering och hållbar omställning. Implementering kräver oftast ett experimenterande på plats och i kontexten kring genomförandet för att den nya policyn, åtgärden eller lösningen ska fungera. Med andra ord så innebär innovation att testa på plats och detta är svårt, om ens möjligt, att göra *a priori* från “skrivbordet”. Implementeringsforskningen har pekat på detta sedan 1970-talet – men så kom *New Public Management* och forskningen blev liksom kapad vid anklarna.

Jonas erfarenhet av hållbar stadsutveckling i Sverige under 1990–2000-talen är att det präglades av ekologisk modernisering med fokus på att helt enkelt trycka in ny teknik i stor skala utan att störa allmänheten i vardagen – ungefär att ekologisk hållbarhet är lika smärtfritt som att byta från glöd- till LED-lampor i hemmet. Det var inte alls populärt då att prata om till exempel Västra hamnen i Malmö eller Hammarby Sjöstad i Stockholm som labb och realtidsexperiment.

Idag är det vanligt med provisoriska tester av tillvägagångssätt och system i praktiken och på “gatunivå”. Ibland kanske det inte etiketteras som experiment. Ibland kanske det används som något att skylta med när stadsförvaltningar och politiker vill visa på ett livligt stadsutvecklingsklimat och innovationsanda. Även när det mer handlar om relativt konventionella projekt, till exempel demonstration av nya system eller pilotprojekt. Eller är experimenterandet det nya konventionella? Kanske bör det bli vardag?

Detta experimenterande och labbande går på tvären mot vad som har varit det konventionella, moderna planeringsidealet: Karikatyren som vi ofta nog hört är att planerare och sektorsexperter arbetar – helst räknar – fram övergripande planer enligt långsiktiga och sammanhållna målbilder från politikerna. De gör avvägningar kring olika intressen

och typer av åtgärder samt utreder konsekvenser av olika åtgärder. Sektor för sektor. Sedan genomförs planen medelst de styrmedel förvaltningen har att råda över.

Många små initiativ

Vad vi också ser idag är en större mängd mindre experiment som genomförs på andra skalor än hela stadsdelar, oftare kvartersnivå och gatunivå. Mycket fokus ligger på självorganiserande principer med morötter och mindre "klassiskt" planerande och styrande. Vi kallar dessa processer för "inkrementell urbanism" i ett nytt bokkapitel. Inkrementell urbanism kännetecknas av aktörer som drar igång olika interventioner på plats, i kvarter eller distrikt, de gör pop-up och taktisk urbanism, de testar metoder att frigöra gaturum för mer än bara biltrafik, för social innovation eller *placemaking*. Ibland drivs de av kommunen, till exempel Stockholms sommargångator som öppnar upp för lokalinvanarnas initiativ och där exempelvis Swedenborgsgatan har blivit en "permanent" sommargata. Ibland drivs de mer av civilsamhällesorganisationer och gräsrotsrörelser som exempelvis initiativet om delande ekonomi vid Kommersen i Masthuggskajen, Göteborg (tydligt inte helt friktionsfritt). Ibland drivs de av kommersiella aktörer, till exempel Max4Lax i Testbädd Taktryttaren, Uppsala, som testar kollektivt boende. Men vad de har gemensamt är att de arbetar småskaligt i praktiken med tester i realtid och att de, förhoppningsvis, skapar kunskap om olika åtgärder.

Lärande

Alla dessa experiment, är det inte slöseri med resurser? Vad händer med styrningen? Vad händer med demokratin? Och kommunernas basservice? Frågorna som ställs allt oftare verkar peka på att lärande är nödvändigt för att inkrementell urbanism ska bidra till att öka omställningskapacitet. Särskilt kommuner behöver lära sig organisatoriskt för att stärka den så kallade "institutionella kapaciteten". Utan detta kommer alla små experiment och tester rinna ut i sanden – de är endast ett görande utan relevans i verktygslådan, så att säga. Som forskare i TRANS-LEARN-projektet undrar vi varför det inte sker mer lärande mellan olika typer av aktörer genom alla projekt och experiment. Det vanligaste svaret bland offentliga organisationer överlag är brist på tid och resurser. Detta verkar viktigt (och kanske uppenbart) då kommuner och regioner både behöver leverera samhällsservice på rutin och med nya metoder och angreppssätt. Samtidigt som politiken måste kunna ta beslut och styra, välja väg framåt med demokratisk legitimitet men med lärande i fokus.

Gränsgångare

Men till detta kommer kanske vikten av *systemiskt* lärande, det vill säga inte bara organisatoriskt inom till exempel kommunens förvaltning utan bland fler aktörer. Saknar vi en systemisk absorptionsförmåga utöver att bara upprepa de senaste modeorden? Här kommer "intermediärerna" in: De gränsgångare som driver lärande och skapar lärandeffekter i systemet, de finns inom men framför allt verkar de mellan organisationer, ibland omedvetet och ibland intentionellt. Varken det moderna idealet om stora, expertdrivna samlade tag och lösningar eller den kritiska massa av inkrementell urbanism och bubblande förändringsvilja på ens egen bakgård fungerar nog bra utan hjälp av koordinerande gränsgångare och systematisering av lärandet.

Gränsgångarna hjälper där den moderna planeringen har svårt att hantera utmaningar eller sakfrågor som inte håller sig inom ett tematiskt område eller inom en sektor, så kallade "wicked issues". De hjälper också med att skapa kopplingar och bära "vittnesmål" för att skapa evidens av allt småskaligt experimenterande.

Upprop

Ställer inkrementell urbanism nya krav på planering i praktiken och på planeringsforskningen? Vi menar att en kritisk massa av experiment och nischinnovationer behövs i planeringspraktiken, men också att politik och kapacitet i planeringsorganisationer behövs för att stödja lärande för omställning i ganska så röriga "governancesammanhang". Den akademiska forskningen behöver nog också mer deltagande observation och praktiknära forskning – till skillnad mot skrivbordsforskningen gjord fjärran vardagen "ute i systemet" – för att förstå omställningskapacitetens förutsättningar (igen) och därigenom kanske återuppliva den gamla implementeringsforskningen?

[Liten faktaruta]:

Läs gärna mer här:

Barrett, S. "Implementation Studies: Time for a Revival? Personal Reflections on 20 Years of Implementation Studies." *Public Administration and Development* 82, no. 2 (2004): 249–62.

Bergman, M, and J Bylund. "Komplexitet, Kreativitet Och Konflikt I Planeringspraktiken För Hållbar Utveckling: Hamnomvandlingar I Tre Svenska Städer." *Ymer* 132 (2012): 215–39.

- Bylund, J. "Planning, Projects, Practice: A Human Geography of the Stockholm Local Investment Programme in Hammarby Sjöstad," Doctoral Thesis diss., Stockholm University, 2006.
- Ernits, H. "Planering På Gränsen Och Gränsen För Planering – En Studie Av Gränsöverskridande Samhällsplanering," Doctoral thesis diss., University of Gothenburg, 2023.
- Karvonen, A, and J Bylund. "Small Measures, Large Change: The Promise and Peril of Incremental Urbanisation." In *Haste: The Slow Politics of Climate Urgency*, edited by H Haarstad, J Grandin, K Kjærås, and E Johnson, 153–61. London: UCL Press, 2023.